

Els ciutadans bolivians són els primers d'advertir que la representació de les seves regions és inadequada. Les divisions s'han transformat en clams furibunds de més autonomia. El debat amaga antigues disputes econòmiques, polítiques i, sobretot, ètniques.

Tropical, pla i ric, el departament de Santa Cruz malda per desmentir les tradicionals postals de Bolívia. A l'orient bolivià no hi ha ovelles sinó vaques, l'arada de bou va ser reemplaçada per màquines i l'amo de l'explotació agro-pecuària se sent un gran terratinent. És la *nació cambia*, l'elit de la qual s'identifica amb la modernitat, la lliure empresa, l'èxit i la inserció de Bolívia al món. L'occident bolivià, segons molts d'ells, és habitat per indis sense ambició per als negocis. Representa, en suma, endarreriment, esquerranisme i aïllament. No és casual que els de l'orient cerquin –per un mitjà il·legal en aquest estat unitari– de separar-se del govern central. Amb maneres diverses, els països de l'Amèrica Llatina han procurat assistir el president Evo Morales en aquest desafiament d'equilibrista. És un conflicte que sembla únic a l'Amèrica del Sud, perquè avui pocs recorden que temps ha el Rio Grande do Sul volia separar-se del Brasil negre i pobre. Abans eren la plata i l'estany. Avui la història contemporània de Bolívia és la història del gas. Les reserves naturals bolivianes són úniques a Amèrica, només inferiors a les de Venèçuela. Però fins ara els bolivians, al seu país sense sortida a la mar, enclavat entre alts altiplans i vegetació tropical, mai no han pogut viure i gaudir d'aquest do com una benedicció. Al contrari. Des dels anys 50 del segle passat, el gas s'ha cobrat milers de vides, ha fet caure governs, ha alçat en sagnants insurreccions camperols, pastors i miners de les selves i de l'altiplà i ha dut al poder alguns dels militars més cruels. No obstant això, mai no ha servit per a fer cap millora notable en la vida del país més pobre de l'Amèrica del Sud. Fa vint anys, la troballa d'enormes reserves de gas va traslladar des de

Bolívia, un país estripat

l'altiplà miner a Santa Cruz el centre del poder econòmic del país. Les inversions estrangeres en petroli i hidrocarburs, com les que hi van fer YPF-Repsol i Petrobrás, i els guanys de la indústria agrària van transformar Santa Cruz en la locomotora de Bolívia i en la principal destinació per als emigrants interns: en cinquanta anys, la població de la capital del departament va créixer de 50.000 habitants fins a 1,2 milions. La fi de segle XX va trobar Santa Cruz, segons el sociòleg Fernando Calderón, "més boliviana que mai". Però els primers anys del segle XXI la van trobar més enfrontada que mai a l'occident. Evo Morales, una de les seves personificacions, es va convertir en l'objectiu predilecte dels atacs de l'orient. El Comitè Pro Santa Cruz, automenat *govern moral dels habitants de Santa Cruz*, és el màxim representant de l'elit i de la identitat del departament en el conflicte amb l'occident. El 2003 tenia un ampli suport social i una gran capacitat de mobilització, perquè atreia sectors de classe mitjana i baixa. Avui, a la via Monseñor, el carrer dels cafès de Santa Cruz, si algú malparla del comitè tots comencen a donar cops amb les culleretes a les tasses, fins que l'agossarat ha de fugir.

Bolívia és un país centralista, sens dubte. La Paz es queda el 75% del PIB dels departaments i fins fa només dos anys els governadors eren

funcionaris de l'executiu triats a dit pel president. El model constitucional respon al la Tercera República Francesa i regeix des de la independència de Bolívia, fa més de 180 anys. L'arribada a la prefectura de Santa Cruz de Rubén Costas, el *campió de l'autonomia*, va enfortir la bel·ligerància de l'orient bolivià. Amb un partit regional, Autonomia per Bolívia (APB), el desembre del 2005 obtingué el 48% dels vots. "Ens han acusat d'egoistes, independentistes i oligarques. Però la veritat és que ara fins i tot Evo Morales veu que el model actual s'ha esgotat", va dir Mario Panique, director de comunicacions d'APB. Santa Cruz pretén gestionar el 60% del seu PIB (que representa el 40% del total bolivià), atorgar-ne un 30% a La Paz i el 10% restant a un fons per a assistir les regions més desfavorides del país, com ara Oruro, Pando o Potosí. El pla autonomista inclou de decidir sobre el model tributari, a més de regionalitzar la policia o l'administració dels sistemes de salut i educació. Tot just acabat d'escollir, el president es va reunir amb els dirigents de Santa Cruz i va prometre que respectaria el resultat d'un referèndum nacional sobre la qüestió autonòmica. El sí per a posar fi al centralisme de La Paz va guanyar al juliol del 2006 a quatre dels nou departaments bolivians, que avui encapçalen la guerra contra Morales: Santa Cruz, Beni, Tarija i Pando. Els debats sobre les autonomies van empènyer cap a l'abisme l'Assemblea Constituent, que també va veure com s'alçaven les reivindicacions autonomistes a Chuquisaca, on la ciutat de Sucre pretén recuperar la capitalitat del país, i a Cochabamba. Els autonomistes asseguren que l'única sortida és que l'estat els reconegui els drets. Com ha dit la periodista Maggy Talavera, "el procés autonòmic és irreversible. No es tracta d'un capritx de 'quatre famílies d'oligarques' i 'terratinents' establertes a Santa Cruz, com sosté Morales, sinó d'una voluntat popular. La qüestió de fons ara ja no és si els bolivians volen ser autònoms o no, sinó com resoldrà el poder central aquesta cruïlla entre atendre i respectar una demanda legítima i legal, o persistir en el projecte polític centralista i *hegemònic* pel qual apos-

El dia 2 d'abril, els habitants de Santa Cruz van fer una manifestació a favor del seu estatut d'autonomia.

ta el Moviment al Socialisme (MAS). El model de Santa Cruz troba la resistència d'indígenes i camperols, els sectors que han col·locat Morales al govern. El president de la Coordinadora de Pobles Ètnics, Manuel Dosapei, ha dit que solament estan d'acord amb una "autonomia territorial dels pobles indígenes que sigui participativa i no exclouent, com la de Santa Cruz". De fet, el model autonòmic aprovat per la majoria oficialista a l'Assemblea Constituent va respondre en bona mesura a aquestes expectatives, i per això deixà les comunitats indígenes en igualtat de condicions amb les autoritats departamentals. Santa Cruz i els seus aliats van proclamar llavors que la nova carta magna *indigenista* no passaria, i unilateralment van aprovar estatuts autonòmics que referendaran a partir del 4 de maig.

"Els estatuts autonòmics no van néixer d'una convocatòria ni de l'elecció democràtica de qui havia de redactar-los. Van ser aprovats de manera maratoniana, però per un grup autonomenat. Com a estatuts, han d'enquadrar-se en una constitució, que és la llei mare. L'intent d'avalarlos per la drecera d'un referèndum

Unilateralment, Santa Cruz i els seus aliats han aprovat estatuts autonòmics que referendaran el 4 de maig

departamental, encara que té indubtable força simbòlica i efecte polític, és il·legal", ha dit Xavier Albó, antropòleg i jesuïta català que viu a Bolívia. Mentrestant, l'Amèrica del Sud veu amb alarma la possible disgregació d'un dels membres associats del Mercosur i principal proveïdor de gas al Brasil i a l'Argentina. La setmana passada, Evo Morales va convocar d'urgència l'ajuda d'aquests dos països i l'Organització d'Estats Americans. Va afegir-hi, a més, la inèdita mediació de l'Església Catòlica, històricament enfrontada al govern. Es tracta, sigui com vulgui, d'una estratègia per a augmentar la pressió internacional sobre Santa Cruz perquè desisteixi de les seves ambicions.

Federico Rivas Molina